

LA PAU QUE ENS OFEGAVA

Mercè Cabrera Fosch

Premi Blai Bellver de Narrativa Ciutat de Xàtiva

// l'eclèctica //

Juny de 1945

La jove que li ha jurat que hi ha un home que la segueix des de fa dies està dreta al despatx del comissari. Des del llindar de la porta, l'inspector Tristany Llop l'espia en silenci amb l'única claror del llum de sobretaula. La repassa des del clatell mig tapat pel cabell fins a l'últim tros de pell que el vestit deixa veure: un estel caigut de no sap quin firmament que l'encega fins a l'extrem de no deixar-li veure ni les clapes d'humitat de les parets que l'envolten. La noia li ha explicat que, de fet, no és un home, és una hiena sense entranyes o, pitjor encara, una plaga que tot ho arrasa. Són en una sala quadrada, petita, anxovada, presidida per un crucifix, empaperada de fotografies emmarcades de Franco i amb dues finestres petites al fons que només s'obren amb l'ajut d'un pal amb un ganxo en un extrem.

Ell li pregunta si està bé i ella respon que sí, que millor. El Tristany Llop s'adona que encara té els ulls enrogits, però el seu rostre ja no mostra el trasbals d'una estona abans, quan amb una veu feble li ha començat a explicar el saqueig amb què una colla de lladres van esbotzar-li la vida. Ho ha fet a males penes, després d'un feix de dubtes i moments en què semblava que abandonava i marxava.

Aleshores ella agafa la rebeca vermella que ha deixat al respatllet de la cadira que té al costat i se la posa. A continuació, s'endreça els cabells negres que li venen a la cara i tot seguit, amb les mans, s'arregla el vestit blau marí de màniga curtíssima i amb un estampat de flors minúscules vermelles i blanques que sembla fet amb un

motlle exprés per a ella. Seguidament, se'l mira i li dona les gràcies per escoltar-la. Ho fa amb la mateixa timidesa que quan ha entrat a comissaria, gairebé tremolant.

Llavors, ell li cedeix el pas i surten a la sala. El silenci s'hi fa de seguida i les llambregades dels companys del torn de la nit els salten a sobre a l'instant. Els ignora i se centra en ella, en la Sara Roures Altès, que camina davant seu pel passadís. Se la imagina endolada amb setze anys, quan el cos jove que amaga sota el vestit devia brotar vergonyós, i la imagina graponejada per ell, pel perseguidor, pel Rafel Sants. Són al vestíbul, ell obrint la porta de ferro del carrer, quan aquesta imatge li picoteja el pensament. Sense adonar-se'n, la tanca amb tanta força que ella es gira espantada. El Tristany li demana perdó i li diu que l'acompanyarà a casa, que és massa tard per tornar sola.

La nit ja ha caigut. Caminen un al costat de l'altre, sols, com si la ciutat sencera s'hagués abaltit. El Tristany Llop, que ha oblidat a posta el bastó sota la taula de comissaria, lluita per no endarrerir-se i no perdre's ni un esquitx del perfum que ella desprèn: atapeït, cremós, elegant, com un murmurí, pensa. Ella alenteix el pas en adonar-se que ell ranqueja i, per trencar el moment, diu que per culpa d'ella arribarà tard a casa. La resposta categòrica del Tristany, que no l'espera ningú, els enfonsa encara més en la quietud fins que la Sara s'atura davant d'una casa de dos pisos, àmplia, amb una porta doble de fusta de roure acabada amb un arc rodó, i diu que ja hi són. Hi ha dues finestres a cada banda i al pis de dalt, tres balconades amb testos amb geranis grocs. Llavors, ella li dona les gràcies altra vegada mentre li allarga la mà. El Tristany l'hi estreny i li recorda que sobretot, si l'home la torna a molestar, el busqui de seguida.

Res no passa per atzar, ho ha pensat sempre i ho rebla ara mentre espera que l'amo geperut, prim i de cabell gris mal pentinat d'un bar que ha trobat en un carreró li serveixi un conyac. Encén un cigarret i es fixa en la filera d'espelmes que hi ha plantades al

llarg de la barra. A la seva esquerra, d'unes escales que baixen a un soterrani, se sent el riure d'un grup de persones. Jugadors, n'està convençut. Quan per fi l'home li serveix la copa, el Tristany li diu que deixi l'ampolla allà, que en prendrà més i que si té alguna cosa per menjar, que l'hi porti. L'home riu sense vergonya mentre mou el cap i li diu que si vol l'ampolla l'haurà de pagar sencera, se la begui o no, i que el menjar se l'haurà de cuinar ell, si és que en troba. El Tristany podria desenfundar la pistola, plantar-l'hi al front i acoquinar-lo fins que li regalés el bar sencer. Ho ha fet altres vegades, però la fredor de la pistola sota l'aixella, que ara li sembla llardosa, el fatigüeja i acaba traient la cartera i pagant amb cupons i diners, malgrat que el preu sigui un disbarat. Mentre es guarda el canvi a la butxaca, l'home se'n torna al capdavall de la barra, on comença a eixugar gots fins que la veu d'una dona el crida des de baix. Quan el Tristany s'acaba el conyac, fantasieja amb el gust anyenc que devia tenir el que els Roures segur que guardaven sota l'escala quan el Rafel Sants i els seus homes, segons ella, van entrar a robar a casa seva. I en l'aroma del cafè molt i en les rajoles de xocolata que devien acumular al rebost.

Una nit de juliol del 36, espessa, carregada de silencis i de pudor de fusta cremada. Esquinçada de cop per la trencadissa de vidres, la cridòria i el so d'un tret escapat i perdut que atorreix la família i que trenca el cor del seu pare. I la noia, amb setze anys, es desperta i ensopega amb homes armats a casa que la maltracten, l'amenacen i la tanquen en una habitació amb la seva mare i el seu pare moribund. No eren anarquistes, no eren els que havien tallat carrers i posat controls a algunes cantonades uns quants dies abans, ha afirmat la Sara Roures, eren lladres i prou.

El Tristany se serveix un altre got mentre li arriben els crits alegres dels jugadors. Pensa que són com els que ella devia sentir tancada al pis de dalt mentre els saquejadors arrasaven habitacions, armaris i calaixos, arreplegaven diners i joies, i s'engataven com si l'endemà haguessin de passar comptes amb el diable. Aquí, només

és una timba. Hauria de baixar, aturar-la i engarjolar-los a tots, però, en lloc d'això, es desfà el nus de la corbata i se la desa a la butxaca de l'americana. Per alguns segons, troba a faltar el mocador, però de seguida recorda que se l'ha quedat ella. Potser encara l'estreny amb les mans, igual que ha fet quan ell, ajupit davant seu, li ha obert la mà i l'hi ha posat dins després que ella expliqués que havien estat els lladres qui havien mort el seu pare. El plor s'ha apaivagat una mica i ha deixat pas a un fil de veu intangible que ha acabat confessant que, de fet, era ella qui l'havia mort. Que s'havia escapat de la casa i que sí, que havia corregut descalça pel carrer, però no per trobar un metge, sinó per amagar-se i salvar-se. Amb les cames enrampades s'havia arraulit en el cancell d'una casa abandonada i s'havia cobert el rostre amb la jaqueta de llana que duia. S'hi havia corcat de terror i fàstic fins que va deixar de tremolar. Quan en va sortir, no sabia ben bé en quin moment, amb els ulls dessecats, havien passat hores i la vida ja se li havia esqueixat.

En acabat, ella s'ha eixugat els ulls, les galtes, ha recargolat el mocador i, entre sospirs i paraules que ell no ha entès, s'ha submergit de mica en mica en una calma torbadora. Aleshores, encara no sap com, aprofitant el tall de llum que els ha sorprès, ella, tímida fins llavors, li ha posat la mà suau, els dits llargs i delicats, sobre la d'ell i li ha preguntat si l'ajudaria a arrencar de la seva vida l'home que la seguia. No sap quanta estona s'ha consumit fins que ell, capgirat pel contacte càlid, gairebé una carícia d'ella, ha entrellaçat els seus dits amb els d'ella i li ha respost sense ni un bri de dubte que sí, que l'ajudaria. En aquell instant, la claror volàtil i crepuscular de les espelmes de la sala es filtrava pel vidre de la porta del despatx del comissari. És incapaç de dir quant de temps han passat amb les mans juntes. Ella donant-li les gràcies. Ell hipnotitzat, arraconant en el niu més pregon del cervell les basques que li germinen estómac endins cada vegada que algú li frega un centímetre de la pell. Només sap que, quan la llum ha tornat, ha segat aquell moment estrany d'intimitat entre dos desconeguts com un ganivet esmolat.

Primer els ha desfet els dits i després les mans, per no retrobar-se més. Ell, que, quan l'hi ha promès, no sabia, no podia saber que era el Rafel Sants qui li havia fet el mal.

La boca, la gola, les cordes vocals, eixut tot, li reclamen aigua, però es beu el conyac de cop i se'n serveix un altre mentre veu com l'amo se li acosta, se li planta al davant i li pregunta si és un secreta. El Tristany mou el cap per dir que sí mentre aixafa la buri-lla del cigarret contra el cendrer, perquè és més fàcil mentir que explicar que no, que és de la criminal. L'home perd el poc color que li quedava i sense voler, de reüll, observa les escales. El Tristany li etziba llavors que, si no vol que baixi, que li torni els calés del conyac. A l'home se li escapa un fill de puta, però obre la caixa i els hi torna. Quan acaba, botzinant, s'encamina cap a la punta de la barra on era abans i comença a escombrar. El Tristany s'aixeca, agafa l'ampolla i seu en una de les quatre taules quadrades parades amb unes estovalles llardoses de quadres verds i blancs que té rere seu. S'asseu en una cadira de cara a la porta i es treu l'americana. Al carrer, només s'hi passen ombres. Sent els ulls de l'amo a sobre i es gira cap a ell. Criden massa, li diu, a veure si els fas callar. Com un xaiet, l'home deixa l'escombra, que cau per terra, baixa les escales i amb un cop de porta silencia els jugadors.

El nom de l'assaltant l'hi ha dit després, quan la claror del llum de sobre l'escriptori els ha tret de les tenebres. Rafel Sants, l'indi, li deien, que no l'oblidarà mai, i que ell i els homes que el seguien com gossos li havien arrabassat tot: el pare, la mare, encara que fos anys més tard, la joventut, els somnis i la casa. Perquè, malgrat estar dempeus, no hi ha pogut tornar, de sòrdida que la troba. Abans, quan li havia explicat que els lladres havien entrat pel jardí, l'hi havia descrit com una mena de temple. Un lloc sagrat per a la família, amb tots els matisos de verd que es pugui imaginar, havia dit, que al pic de la primavera resplendia amb el lila de les glicines, el morat de les petúnies i les didaleres i el groc de les margarides i les llimones.

–També el van destrossar. No m’han deixat enlloc on tornar. Enlloc on recomençar.

–Amb qui viu?

–Amb el soci del meu pare, havia de ser per uns quants mesos, però en fa nou anys.

–Llavors sí que ha pogut refer la vida.

–No es pot recomençar si ningú no t’estima –li ha contestat ella mirant-se’l serena per primera vegada en tota la tarda.

Aleshores, el Tristany ha sentit l’impuls de donar la volta a la taula, d’agenollar-se davant d’ella, recolzar el cap a la seva falda i abraçar-la amb fúria per haver-li dit en poques paraules el que ell havia estat incapaç d’entendre en els dies, mesos i anys que s’arrossega sol. I tot perquè la Sara Roures, la dona que el Rafel Sants vol despullar de tot altra vegada, s’ha presentat a comissaria quan ell era al vestíbul, quan qualsevol altre dia a aquella hora hauria estat endreçant els arxius, escombrant les cel·les o bastonejant algú per ordre del comissari Ontiveros dels pebrots.

Uns quants dies abans

Mitjan juny de 1945

S'escapa de casa dels Costa d'esquitllada i, si les llambordes del terra no li haguessin d'esgarrapar els peus, ho faria descalça. L'ofeguen. Tots. Tot. Sobretot, el casament de la Neus, que s'aixeca com una onada que sembla que els hagi d'escombrar, i les converses infinites que hi giren al voltant. No les pot sofrir. Les odia. De fet, el que avorreix és l'amor, que buida les ànimes i les deixa seques com una alzina vella. Que la Neus no sap veure res més que l'Isidre, o la Violeta, el pocavergonya que la va prenyar i matar.

Així que surt a fora, una calor pantanosa, com si volgués ploure i no pogués, se li aferrixa al cos, sobre el vestit negre i el dol. Travessa el carrer buscant la vorera amb més ombra, però és en va, perquè la xafogor de mitja tarda es mastega en cada gota que respira. Trenca per carrerons oblidats, on encara hi ha cases buides o amb parets escrostonades o menjades per la humitat i que ningú no arregla. Li revé un cop més la Violeta: la repassadora dessagnada en mans d'un curandero que li havia promès que li faria perdre el fill que ningú no volia. Asseguda a la cadira de davant del seu escriptori, la noia, amb la veu escanyada i el rostre desfet, li havia explicat què li passava sense voler dir en cap moment el nom de l'home que li havia inflat la panxa. Minuts després, a la porta del despatx, a punt de marxar, la Sara li havia dit que ella no la podia ajudar, que tot i ser la mestressa de la fàbrica, només se li acudia que anés a les monges, però que, sobretot, oblidés el malànima. La noia li havia confessat que no podia, que l'estimava. La Sara no va entendre llavors i no entén

encara com algú pot ser tan innocent per deixar-se entabanar per quatre paraules d'amor tronades.

Emboirada en el record de la cosidora morta i en cada paraula inútil que li va dir per consolar-la, la Sara arriba al passeig. El punt de la ciutat on els plataners fan més ombra, on la gent sembla que desapregui a parlar en veu baixa per uns quants minuts i on, malgrat la misèria, les noies de la seva edat es passegen agafades del braç mentre els nois, asseguts en els bancs, les repassen de dalt a baix. També és el lloc on les botigues que van sobreviure a la guerra miren d'omplir els prestatges, i el carrer on dos portals més amunt, a la dreta, al costat de la sastreria, hi ha la botiga de l'avi. L'estudi fotogràfic conegut com a cals jueus, encara que ara el porti algú altre. S'hi acosta i contempla l'aparador. És buit, excepte per una càmera empolsinada sobre una lleixa coberta també per una capa de pols prima però evident. A sobre, penjats amb uns cordills, dos cartells escrits en lletres antigues. Un diu que es fan còpies i retrats, i l'altre anuncia una càmera alemanya com la millor que es pot comprar. Posa la mà al mànec de la porta i mira cap endins. No veu ningú, però li sembla sentir la fortor de l'àcid acètic i veure la llum vermella de la cambra fosca. Fa un pas enrere per allunyar-se'n quan topa amb algú. Nota l'escalfor a l'esquena i dues mans gegantines a l'espatlla que la frenen. Es gira de seguida amb un perdoni que s'estronca així que reconeix la boca d'ell: ampla, de llavis gruixuts, d'on en surt un Sara que li obre un esvoranc. Es posa una mà al cor mentre contempla el rostre de l'indi, que li deien. Retroba el nas gros, els ulls allargats i del color de l'ambre fosc, les orelles enormes que s'escapen per sota el cabell curt i negre petroli, i la veu mig trencada que diu Sara, si us plau, no li vull fer mal, mentre aixeca lleugerament les mans demanant la pau. La Sara fa que no amb el cap i arrenca a córrer.

Les cames la porten cap a l'únic refugi que coneix: casa seva, la de veritat, la que va arribar a enyorar tant que el cos se li esqueixava de mal. Quan la té a prop i n'albira les parets, s'atura i mira

enrere. No l'ha seguida. Llavors, amb un pas més lent, però amb el cor a les temples i el rostre vermell de la correguda, s'acosta a la cantonada i es planta davant la porta del jardí: un tros de ferro rovellat que amb una mica de força ella i tot tombaria. A banda i banda, les heures, que han crescut salvatges, vessen mur avall entre els barrots, i, més a la dreta, les branques del llimoner sobresurten fins a fer ombra a la vorera. Puja al pedrís i, amb les mans al capdamunt de la porta, de puntetes, mira cap dins. El tapís d'heures s'enfila també per la paret de la casa mig tapant les finestres de la planta baixa. Les males herbes han nascut entre les rajoles vermelles del terra i s'han escampat fins als esglaons que comuniquen amb la sala que feia de biblioteca. Els porticons de les finestres de dalt, de les habitacions, que en aquesta època de l'any sempre estaven ajustats, són oberts de bat a bat. Sent el bronzit de les mosques que s'amaguen a l'ombra i d'alguna abella perduda que busca flors en va, que no n'hi ha cap. Ni lliris ni petúnies ni margarides ni el perfum suau de la lavanda. Només herbotes, la pudor d'estancat i un llibre que algú va deixar obert cap per avall sobre la taula mentre entrava a buscar qui sap què. Oblidat. Descolorit. Amarat pel sol, les tempestes i les torbonades dels anys passats. Intenta veure quin és, però no pot. Baixa del pedrís i se n'aparta a poc a poc. S'espolsa les mans del rovell just quan les primeres gotes comencen a esquitxar-li el cabell. Li ve al cap llavors una nit en què havien sopat a fora, amb el gramòfon encarat cap al jardí des de la biblioteca, i en què la mare els havia dit que els ensenyaria a ballar a ella i al pare una música exòtica que un amic els havia portat. Tot d'un plegat, es va posar a ploure i van haver d'entrar corrents amb plats, gots, cadires i estovalles. L'aigua els regalimava per tot arreu però reien felïços. Perquè els estius d'abans de la guerra i d'aquell dia eren això: vespres a la fresca, l'aroma dolça de les llimones i, sobretot, el tacte de les pedretes, les fulles i els branquillons sota els peus descalços. Les rajoles de dins, de motius florals, més harmòniques, llises i netes, també li agradaven, però tampoc no hi caminarà mai

més. Perquè allò no és casa seva. És la cua del malson que ell va deixar. Es gira d'esquena, travessa el carrer i se n'allunya corrents. L'aigua se li escola clatell avall, sota el vestit, i les esgarriances la sacsegen, però dona gràcies al xàfec per ser atapeït. Les llàgrimes que se li escapen pels homes armats, els crits, el tuf i la solitud s'hi barregen i ningú no les veurà.

Quan torna a casa dels Costa, casa seva des de fa uns quants anys, li arriba l'olor de bullit que surt de la cuina, a mà dreta del rebedor. Després, de seguida, les veus de la família, passadís enllà, al final, al menjador. Puja a l'habitació amb tot el silenci de què és capaç per les escales a l'esquerra. Es treu les sabates i el vestit negre, i en silenci també entra al lavabo, on s'eixuga la cara i els cabells molls, que s'agafa amb una cua petita. A l'habitació altra vegada, es posa un vestit blau marí, llis, amb botons de dalt a baix i cordat amb un cinturó. Abans de baixar, fa un cop d'ull al mirall de sobre el tocador, perquè, malgrat l'aigua, és com si a la cara hi tingués foc. No està vermella, sinó blanca com les parets que l'envolten.

Descalça, baixa cap al menjador. Allà troba el Josep Costa dret, acabant-se el cigar davant la llar de foc apagada, la Salut, la seva dona, asseguda en una de les butaques que hi ha al voltant de la tauleta baixa amb el diari a la falda, i la Neus Costa, a l'altra, llegint en veu alta els convidats que ja han confirmat que aniran al casament. La taula del menjador està parada per al sopar amb unes estovalles blanques i plats del mateix color. Per les tres portes ajustades que s'obren al jardí, s'esmuny indecís el soroll de la pluja. La Sara s'acosta a una i l'obre una mica més. L'aire net de fora s'escapa cap dins i li refresca el rostre, però rere seu la Salut li ordena que l'ajusti, que no vol que entri l'aigua. La Sara deixa la porta i es gira cap al menjador. Fa pocs dies que l'han arreglat, de fet, encara fa olor d'acabat d'estrenar. La part de sota la paret, la que sempre ha estat recoberta de fusta, l'han pintada de color crema, mentre que la de guix l'han empaperada amb un paper del mateix to però amb unes fulles verdes petites que cauen com si al punt mateix

on penja el llum d'aranya hi hagués la capçada d'un arbre que es desfulla. Les cadires també són noves. Senzilles, però amb braços, i entapissades del mateix to vermellós que les dues butaques on ara seuen la Salut i la Neus. Fa només un parell d'hores, abans de marxar d'amagat, no podia negar que la Salut tenia gust i que, amb aquell paper, el menjador havia guanyat, però ara, després d'ell i de veure el que queda de casa seva, el menjador nou li sembla un decorat de teatre. Un calfred li recorre el cos. Llavors veu que la Neus s'aixeca i s'arregla la cabellera rossa que es deixa créixer per al dia del casament davant el mirall de sobre la llar de foc. Segons després, se li acosta amb un vestit blanc amb un estampat de flors vermelles grosses i tan fi que voleia amb cada passa. És quatre anys més jove i més bonica, ho creu la Sara i ho recalca una vegada i una altra la Salut. I més xerraire, despreocupada i, sobretot, feliç. Quan sortien a ballar, abans, quan encara no estava promesa, era la primera de tenir tots els balls emparaulats. D'ulls blaus i faccions petites com de nina, ha pogut triar entre el reguitzell d'admiradors que la perseguien. Tot i això, ha triat un dropo, l'Isidre Prim, pensa la Sara, que viu del bon nom del seu pare difunt, el metge que visitava mitja ciutat.

—Ja tinc l'home per a tu —diu la Neus en veu baixa com si expliqués un secret quan arriba al seu costat—. El cosí de l'Isidre, el francès, el que et vaig dir... Es veu que és molt simpàtic, però que només parla francès. Això sí, diuen que és guapíssim.

—Ja saps que no m'interessa. Ni aquest ni cap.

—Sí, és clar, no me'n recordava que eres la monja de la família —diu la Neus mentre amb la mà es toca el front fent veure que se n'havia oblidat.

—Es pot saber què dieu per aquí? —els interromp la Salut Planes, que s'aixeca de la butaca.

—Que el Gilbert Bois serà la parella de la Sara —respon la Neus anant a taula—. Els he posat un al costat de l'altre. A veure si és veritat que d'un casament sempre en surt un altre.

—Descalça i amb aquests cabells... ho dubto —sentencia la Salut, dreta, en el mateix moment que la minyona entra al menjador amb una safata de col i moniatos que fumeja—. Sembles una gitana.

La Sara aguanta la mirada a la Salut malgrat que els ulls i les galtes li cremin alhora. Porta una brusa blau cel de màniga llarga i botons de nacre cordada gairebé fins al coll, amb un collaret de perles al voltant. Del seu rostre allargat en destaquen els pòmuls i les primeres arrugues sota els ulls. El que tothom admira d'ella, però, ja sigui a la cara o a l'esquena, és el cabell negre i ondulat lligat sempre amb un monyo, d'on mai se li escapa ni un floc i que de tan tibet fa la sensació que li estira el rostre fins al punt de semblar més jove. De la taula estant, la Neus els pregunta si no tenen gana. La Salut respon que sí, aparta els ulls de la Sara i, amb el seu caminar senyorial, seu davant la Neus i al costat del Josep. La Sara s'hi acosta després, quan la minyona ja ha servit els plats i només la seva cadira és buida. No passen ni dos minuts que la Neus comença a parlar de la modista, del vestit i de les flors que li agradaria dur al ram. La Salut li dona la raó mentre la Sara es mira el plat de moniatos que té al davant. A pesar que l'estómac se li retorça de gana amb la flaire que fa mesos que no sentia, es gira cap al finestrал esperant una ventada que l'obri i se'ls endugui a tots quatre de cop. S'adona, però, que la pluja ha minvat tant que aviat només en quedarà la fresca que deixa. Torna als moniatos, agafa la forquilla, però li relisca i cau per terra. S'ajup per agafar-la mentre s'imagina el rostre de reprovació de la Salut. Quan s'aixeca per anar-ne a buscar una altra, són els ulls blaus del Josep que se li claven a sobre mentre li diu que sigui, que això és feina de la minyona. La Sara creu i espera que la Teresa vingui.

—Fas molt mala cara. Es pot saber què et passa? —pregunta el Josep.

La Sara estreny el tovalló mentre es mira l'amic i soci del pare. Els pocs cabells que li queden, grisos del tot, se'ls fa tallar tan curts que sembla que ja no en tingui. Li venen al cap els ulls petits que

feia, com dues ratlles fosques, el dia que, assabentat de l'embaràs de la Violeta, es va dignar a baixar al cosidor. La va cridar amb el nom i els dos cognoms i des de la porta estant la va fer fora. En acabat, es va tombar cap a la Sara, que era al seu costat, i li va retreure que li hagués amagat una cosa com aquella, que qui es pensava que era ella per fer-ho. Ara els té vigilants i, com que mastega, no es nota que els llavis són gairebé dues línies planes. La Salut, al seu costat, s'omple un got d'aigua, mentre la Neus calla i la imagina quieta i expectant. Està a punt d'explicar-los que al passeig ha topat amb un dels assaltants de casa seva, que era ell, que no s'ho inventa, que el porta gravat sobre la pell per molt que els nou anys consumits li hagin adormit el dolor, però no ho fa, no vol pensar en ell ni dir el seu nom, perquè, si ho fa, és com si ell també li hagués d'arrabassar la vida que té ara.

—No em puc treure del cap la noia aquesta de la fàbrica.

—No l'havies d'haver escoltat mai —respon el Josep.

—I encara menys anar al cementiri amb la *cuidanta* —recalca la Salut—. No hi has de fer res, amb les cosidores.

—Potser si no l'haguéssim fet fora... encara seria viva...

—Però d'on collons surts? —exclama el Josep Costa clavant els ulls blaus sobre la Sara.

—No parlis així —li retreu la Salut.

—T'he dit mil vegades que no baixessis al cosidor, que no és el teu lloc. Nosaltres —diu el Josep Costa picant-se el pit amb l'índex— no ens barregem amb els treballadors. No som comunistes. No som com ells.

—El pare deia que s'havia de conèixer la fàbrica des de baix —l'interromp la Sara.

—Però que no la sents? —diu el Josep mirant-se la Salut com si la Sara no hi fos—. Que no t'he dit mil vegades que li busquis un home?

—La fàbrica també és meva —protesta la Sara amb el rostre vermell.

—Si el Màxim et sentís, te la prendria —diu el Josep aixecant-se de la taula.

—Encara no estem de sopar —li retreu la Salut.

Abans de sortir al jardí, li respon que li és ben igual.

La Sara també s'aixeca, per molt que la Neus li toqui la mà perquè no ho faci.

—He dit que no estem —repeteix la Salut.

—Ja no tinc gana —respon la Sara.

—Si et comportes així, només trobaràs deserts... —exclama la Salut quan la Sara, ja al passadís, posa la mà a la barana de les escales.

Se l'imagina com un forn, el desert. Abrusador. Encegador. Amb dunes sinuoses que li entorpirien el camí, però amb nits silencioses, glacials i tacades d'estels fins a la fi de l'horitzó. Doncs si és aquest, que vingui, el desert, pensa la Sara mentre obre el segon calaix del tocador i de sota les bruses plegades en treu un quadern de dibuix. Per les finestres obertes, sent com la Salut convenç el Josep perquè entri a sopar. Ell ho fa rondinant i, quan les veus s'apaguen, la Sara treu el joier, la fotografia dels seus pares, la capsa de fusta on guarda els pintallavis i el tapet que el cobreix, i ho deixa a terra en un racó. Fulleja la llibreta i s'atura a la darrera pàgina en blanc. Es mira els quatre detalls que hi té apuntats al capdamunt i després l'esbós embastat d'una escena de la darrera pel·lícula que la Neus, l'Isidre i ella van veure al cine. Fa punta al llapis i comença a dibuixar-la de memòria amb tots els detalls que recorda. La noia espera asseguda en un restaurant el noi amb qui s'escriu cartes. Té un llibre entre els braços i porta una brusa de pics blancs amb un gran llaç al coll mentre amb els ulls carregats d'esperança observa qui entra per la porta. Rere d'ella, a l'altra banda de l'envà de fusta que separa l'altra taula, el noi que li fa la guitzza, però que és l'home que ella espera sense saber-ho, se la mira mig tombat. Quan el dona per acabat, la nit ja és fosca i s'esmuny per les dues finestres de l'habitació. Encén l'espelma, se'l mira i està contenta. El tomba cap per avall quan sent les veus de la Neus i la Salut al passadís. Apaga l'espelma i es queda quieta. Les sent

però no les entén, perquè quan passen per davant la porta afluixen encara més la veu. Quan els sorolls s'allunyen, ressegueix el paper rugós de la llibreta amb les mans. Esbossos inútils que un dia va pensar que l'ajudarien a aprendre i que llavors, quan en sabés prou, podria agafar la càmera de l'avi i fer les pel·lícules que ell li havia ensenyat a fer d'amagat del pare. Dibuixos estèrils que acabaran desats en un armari. Perquè, tot i que té la càmera, no té pel·lícula ni el projector ni la valentia de tornar a casa i pujar a les golfes a buscar-lo, si és que encara hi és.

Llença la llibreta sobre el llit i s'aixeca de la cadira. A les palpentes, s'acosta cap a la finestra. La pluja s'ha esvaït, però la fresca i l'olor de la terra mullada encara hi són, com si sabessin que l'endemà només seran memòria. Amb les mans a l'ampit deixaria anar un xiscle que li esborrés els seus, de records, però sap que els que fan mal no marxen mai, s'amaguen rere una porta ajustada que sempre s'obre de bat a bat quan menys ho esperes. No li surt el crit, només sap que, si ell torna, s'enfonsarà com si li haguessin lligat una pedra al peu.